ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR ÎN BUCOVINA HABSBURGICĂ

LIGIA-MARIA FODOR

Der Vorschulunterricht in der Bukowina unter Habsburger Herrschaft

(*Zusammenfassung*)[*]

Die Regelung des Vorschulunterrichts durch die Verordnung des Kultusministers vom 22. Juni 1872 und die Festsetzung der Ausbildungsmöglichkeiten für Erzieherinnen durch die Verordnungen Nr. 7114 vom 26. Mai 1874 und Nr. 6031 vom 31. Juli 1886 bildeten den Rechtsrahmen für die Eröffnung von Kindergärten und für die Ausbildung von Kindergärtnerinnen an den Lehrerinnenbildungsanstalten, deren Schülerinnen die Möglichkeit erhielten, ihr Praktikum beim Kindergarten zu absolvieren.

Über ein Vorunterschulunterrichtswesen in der Bukowina kann frühestens seit 1875, als in Czernowitz der erste (und einzige) Kindergarten gegründet wurde, gesprochen werden. Beim staatlichen Kindergarten aus Czernowitz wirkten als ordentliche Kindergärtnerinnen Helene Sliwinska (verheiratet Nikitowicz, 1875–1911) und Silvia Paşcan (1911–1918), und als Vertretungskindergärtnerin Karoline Kudla (1901–1918). Um die Erziehungsprozesse effizient durchführen zu können, unterrichtete man in den jeweiligen Muttersprachen (Rumänisch, Ruthenisch, Polnisch), falls die Kinder der deutschen Sprache nicht ausreichend mächtig waren.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Czernowitz, Kindergarten, Kindergärtnerin, Lehrer- und Lehrerinnen-Bildungsanstalt aus Czernowitz, Helene Sliwinska (Nikitowicz), Silvia Paşcan, Karoline Kudla.

Adoptarea legilor învățământului primar, din 14 mai 1869 şi 30 ianuarie 1873, prin care s-au reglementat desfiinţarea şcolilor confesionale şi trecerea acestora în subordinea statului, obligativitatea frecventării şcolii de către copiii cu vârsta cuprinsă între şapte şi treisprezece ani împliniți, modul de organizare şi funcționare a institutelor de formare a învățătorilor şi învățătoarelor[1], înființarea

[*] Traducerea: Carol-Alexandru Mohr.

[1] Ligia-Maria Fodor, *Învățământul secundar în Bucovina (1861–1918)*, Bucureşti, Editura Etnologică, 2014, p. 7; George Tofan, *Învățământul în Bucovina*, I, ediție îngrijită de Traian Duminică, Gavril Irimescu şi Gheorghe Giurcă, Suceava, Editura George Tofan, 2013, p. 137.

Analele Bucovinei, **XXV**, *1* (50), p. 103–122, Rădăuți – București, 2018

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

institutelor de stat şi private de formare a învăţătoarelor la Cernăuţi[2], care au înlesnit calificarea pentru profesia de educatoare şi cea de formare a învăţătorilor, au creat cadrul propice dezvoltării învăţământului preşcolar.

Obiectivul studiului îl constituie prezentarea cadrului normativ privind modul de organizare şi funcţionare a învăţământului preşcolar în Bucovina în perioada austriacă, precum şi a unor informaţii referitoare la Grădiniţa publică de copii din Cernăuţi.

Modul de organizare şi funcţionare a învăţământului preşcolar în Bucovina s-a realizat potrivit prevederilor Legii învăţământului primar, din 14 mai 1869[3], ale Ordinului ministrului Cultelor şi Instrucţiunii, din 22 iunie 1872, prin care s-au publicat dispoziţii referitoare la grădiniţele de copii şi institutele analoge acelora[4], ale Ordinului ministrului Cultelor şi Instrucţiunii nr. 7114, din 26 mai 1874, către toate consiliile şcolare provinciale, prin care s-a aprobat Statutul de organizare pentru institutele de formare a învăţătorilor[5] şi ale Ordinului ministrului Cultelor şi Instrucţiunii nr. 6031 din 31 iulie 1886, prin care s-a aprobat Statutul de organizare pentru institutele de formare a învăţătorilor şi învăţătoarelor[6]. Încă din anul 1869, în Legea învăţământului primar se stipula (la art. 27, al. 1 şi art. 30, al. 2) faptul că, pentru formarea deprinderilor practice ale elevelor de la orice institut de formare a învăţătoarelor, putea funcţiona pe lângă acesta o şcoală primară, ca şcoală de aplicaţie, precum şi o grădiniţă, unde elevele aveau posibilitatea să-şi însuşească cunoştinţe referitoare la organizarea şi funcţionarea eficientă a activităţii unei grădiniţe[7].

[2] Constantin Ungureanu, *Sistemul de învăţământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chişinău, 2015, p. 298–300.

[3] *Gesetz vom 14. Mai 1869, durch welches die Grundsätze des Unterrichtswesens bezüglich der Volksschulen festgestellt werden*, în „Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich", nr. 62, 1869, p. 281. Vezi http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1869&page=315&size=45 (accesat la 25.09.2017). În continuare se va cita: *Gesetz vom 14. Mai 1869...*

[4] *Ordinaţiunea ministrului de culte şi instrucţiune din 22 Iuniu 1872, prin carea se publică dispoziţiuni privitoare la grădinile de copii şi institutele analoge acelora*, în „Foaea legilor imperiale pentru regatele şi ţerile representate in senatul imperial", nr. 108, 1872, p. 343–346. Vezi http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rro&datum=1872&page=367&size=45 (accesat la 25.09.2017). În continuare se va cita: *Ordinaţiunea ministrului de culte şi instrucţiune din 22 Iuniu 1872…*

[5] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874, Z. 7114, an alle Landesschulbehörden, womit ein Organisations-Statut für die Lehrerbildungsanstalten erlassen wird*, în „Verordnungblatt für den Dienstbereich des k.k. Ministeriums für Cultus und Unterricht" nr. 31, 1874, p. 119–186. Vezi http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=dcv&datum=1874&page=151&size=45 (accesat la 03.08.2017). În continuare se va cita: *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*

[6] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886, Z. 6031, an alle Landesschulbehörden, womit das Organisations-Statut für die Lehrerbildungsanstalten in geänderter Fassung erlassen wird*, în „Verordnungblatt für den Dienstbereich des k.k. Ministeriums für Cultus und Unterricht" nr. 50, 1886, p. 175–239. Vezi http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=vcu&datum=1886&page=45&size=197 (accesat la 13.04.2017). În continuare se va cita: *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*

[7] *Gesetz vom 14. Mai 1869…*, p. 281.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

În categoria instituțiilor de învățământ preşcolar se regăseau grădinița de copii, căminul de copii şi creşa. Căminul de copii avea scopul de a-i supraveghea şi educa pe copiii cu vârsta de minimum 3 ani, ai persoanelor care lucrau, iar creşa asigura creşterea copiilor de până la trei ani[8].

Conceptul de grădiniță de copii a fost creat în anul 1837 de pedagogul german Friedrich Wilhelm August Fröbel şi a fost reglementat oficial în monarhia austriacă în anul 1872. Copiii, sub supravegherea şi coordonarea unei educatoare, practicau jocuri şi exerciții de dexteritate[9].

Grădinița de copii a fost înființată cu scopul de a suplini şi îmbunătăți educația primită de copii în familie, înainte de a ajunge la vârsta necesară pentru frecventarea şcolii şi de a-i pregăti, totodată, pentru învățământul primar, prin efectuarea de exerciții regulate ale corpului şi de dezvoltare mentală[10]. În grădinițe se aveau în vedere desfăşurarea unor activități formativ-educative, jocuri mobile cu şi fără muzică, analizarea obiectelor şi icoanelor, precum şi discuții privind importanța acestora, lecturarea de poveşti şi poezii, realizarea unor lucrări uşoare de grădinărit.

La grădiniță se puteau înscrie copiii începând cu vârsta de 3 ani împliniți, până la vârsta de 6 ani, potrivit art. 21 şi 23 din Legea învățământului primar din 14 mai 1869[11], existând posibilitatea de a fi înscrişi şi retraşi oricând de către părinți sau tutori. În Bucovina, se puteau înscrie la grădiniță copiii cu vârsta între 3 ani şi 7 ani, deoarece, potrivit Legii învățământului primar din 30 ianuarie 1873, exista obligativitatea frecventării şcolii primare începând de la şapte ani[12]. Copiii diagnosticați cu boli infecțioase, care puteau reprezenta un pericol pentru ceilalți copii, nu erau acceptați la grădiniță[13].

Grădinițele de copii se puteau înființa de stat, districte şcolare, comunități, asociații şi orice persoană privată în condițiile prevăzute de art. 5–16 din Ordinul ministrului Cultelor şi Instrucțiunii din 22 iunie 1872. Pentru deschiderea grădinițelor era necesară aprobarea Consiliului Şcolar al Țării[14]. Grădinițele de copii, înființate de către stat, districtele şcolare şi comunități erau publice, iar cele deschise de către asociații şi persoane fizice erau private[15].

Grădinița putea funcționa ca institut independent sau pe lângă o şcoală primară şi un institut de formare a învățătoarelor. La grădiniță se desfăşurau activități în fiecare zi, cu excepția zilelor de duminică şi de sărbătoare legală,

[8] *Ordinațiunea ministrului de culte şi instrucțiune din 22 Iuniu 1872...*, p. 346.

[9] *Meyers Kleines Lexikon*, Achte gänzlich neu bearbeitete Auflage in drei Bänden mit etwa 2500 Textabbildungen und über 200 Tafeln und Karten, zweiter Band, Leipzig, Bibliographisches Institut AG., 1932, p. 406

[10] *Ordinațiunea ministrului de culte şi instrucțiune din 22 Iuniu 1872...*, p. 343.

[11] *Gesetz vom 14. Mai 1869...*, p. 280.

[12] Ligia-Maria Fodor, *op. cit.*, p.7; George Tofan, *op. cit.*, p. 137.

[13] *Ordinațiunea ministrului de culte şi instrucțiune din 22 Iuniu 1872...*, p. 343.

[14] *Ibidem*, p. 343.

[15] *Ibidem*, p. 344.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

potrivit următorului program: două-trei ore dimineața și două ore după-amiaza. Acolo, unde exista posibilitatea, se puteau ține copiii sub supraveghere și în celălalt interval temporar al zilei. O persoană avea voie să aibă în supraveghere maximum 40 de copii[16].

Spațiul destinat grădiniței trebuia să fie unul sigur, luminos, mare pentru a permite mișcarea liberă a copiilor, trebuia să respecte toate cerințele igienico-sanitare și era nerecomandată construirea scărilor de acces. Scaunele și mesele trebuiau să fie adaptate pentru copii și era necesară asigurarea tuturor mijloacelor didactice utile procesului educativ. Grădinița trebuia să aibă, de asemenea, o curte cu echipamente de joacă[17].

Fiecare grădiniță trebuia să aibă statutul propriu de funcționare. Pentru modul de administrare a grădiniței era responsabilă persoana fizică sau juridică care înființa grădinița, iar conducerea acesteia – pentru modul de desfășurare a activităților educative. Conducerea unei grădinițe, care funcționa pe lângă o școală, era asigurată de către directorul școlii. Directoarea unei grădinițe independente trebuia să aibă un comportament moral ireproșabil, să fi avut vârsta de minimum 24 de ani împliniți și certificat de maturitate pentru școlile primare și o experiență de minimum trei luni într-o grădiniță[18].

Activitatea propriu-zisă, instructiv-educativă, era îndeplinită de către educatoare. În cazul în care directoarea avea calificarea necesară, aceasta putea ocupa postul de educatoare. La grădinița de copii era prevăzut, de asemenea, un post de supraveghetoare care putea fi ocupat de orice persoană sănătoasă și care avea un comportament moral normal. Numirea directoarei, educatoarelor și supraveghetoarelor se realiza cu acordul consiliilor școlare districtuale. Orice schimbare a conducerii grădiniței și mutare a localului trebuiau aduse în prealabil la cunoștința consiliului școlar districtual[19].

Grădinița de copii era inspectată de către consiliul școlar districtual. Pentru supravegherea și îmbunătățirea activității grădinițelor de copii publice, consiliul școlar districtual putea desemna un comitet de femei format din membrii comunității[20].

Formarea educatoarelor pentru grădinița de copii se realiza prin cursuri speciale organizate la institutele de formare a învățătoarelor. Cursul avea o durată de un an și se puteau înscrie maximum 40 de persoane[21]. Potrivit Ordinului ministrului Cultelor și Instrucțiunii, din 22 iunie 1872, pentru admiterea unei candidate la acest curs trebuiau îndeplinite următoarele condiții: vârsta cuprinsă între 16 și 30 de ani, aptă din punct de vedere fizic și un comportament moral adecvat, ureche muzicală și voce bună de cântat, susținerea unui examen de verificare a cunoștințelor la disciplinele care erau prevăzute în planul de învățământ valabil

[16] *Ibidem*.
[17] *Ibidem*.
[18] *Ibidem*.
[19] *Ibidem*.
[20] *Ibidem*, p. 345.
[21] *Ibidem*, *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 229.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

pentru şcolile primare[22]. Ulterior, criteriile s-au modificat prin Ordinul ministrului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 7114, din 26 mai 1874, şi anume: candidata trebuia să aibă vârsta de minimum 17 ani împliniți sau urma să-i împlinească în acel an calendaristic, un comportament ireproşabil şi să fie aptă din punct de vedere fizic, să facă dovada unei pregătiri corespunzătoare, constatată fie în urma evaluării cunoştințelor – prin susținerea unui examen de admitere la disciplinele: religie, limba de predare, geografie şi istorie, ştiințe ale naturii, aritmetică, geometrie, muzică, prezentarea unor desene şi lucrări manuale realizate de fete, precum şi prin verificarea simțului ritmic –, fie în baza rezultatelor obținute la examenul de absolvire a clasei pregătitoare, din cadrul cursului de formare. Examenul consta într-o probă scrisă la disciplinele limba de predare şi aritmetică şi o probă orală la celelalte discipline[23]. În baza Ordinului ministrului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 6031, din 31 iulie 1886, condițiile de admitere s-au modificat, în sensul în care candidata trebuia să aibă, la începutul anului şcolar, vârsta de 16 ani împliniți (nu se acordau dispense pentru vârstă), iar elevele care, în primele trei luni de la începerea cursurilor, nu obțineau rezultate corespunzătoare la evaluarea cunoştințelor, puteau fi exmatriculate[24].

La cursul de formare a educatoarelor s-a studiat, potrivit planurilor de învățământ aprobate prin Ordinele ministrului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 7114, din 26 mai 1874, şi nr. 6031, din 31 iulie 1886, următoarele discipline[25]: religia[26], pedagogia şi teoria grădiniței de copii[27], lecții practice în grădiniță, limba de predare şi îndrumare pentru analizarea obiectelor naturale şi a tablourilor, însuşirea metodelor intuitive şi narative necesare pentru grădiniță, precum şi îndrumarea pentru aplicarea practică a acestora[28], desenul, lucrări de modelaj, muzică şi gimnastică. Obiectivul cursului era formarea deprinderilor practice ale viitoarelor educatoare şi, în acest sens, era alocat un număr de ore acelor discipline care contribuiau la atingerea scopului propus. Cursurile şi lecțiile practice erau coordonate de cadrele didactice ale institutului de formare a învățătoarelor[29].

[22] *Ordinațiunea ministrului de culte şi instrucțiune din 22 Iuniu 1872…*, p. 345.

[23] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*, p. 175.

[24] *Gesetz vom 14. Mai 1869…*, p. 282; *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886, Z. 6031…*, p. 183, 229.

[25] *Ordinațiunea ministrului de culte şi instrucțiune din 22 Iuniu 1872…*, p. 345; *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*, p. 177; *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 231; vezi Anexa nr. 1.

[26] Această disciplină s-a introdus prin Ordinul ministrului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 6031 din 31 iulie 1886. Vezi *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 229.

[27] *Theorie des Kindergartens* [Teoria grădiniței de copii] – se studiau aspecte teoretice privind modul de organizare a unei grădinițe de copii şi atribuțiile educatoarei. Vezi *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*„ p. 176; *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 230.

[28] Sachunterricht – îndrumare în analizarea obiectelor naturale şi tablourilor, însuşirea metodelor intuitive şi narative necesare pentru grădiniță, precum şi îndrumarea pentru aplicarea practică a acestora. Vezi *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 230.

[29] *Ibidem*, p. 229.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

Potrivit prevederilor Ordinului ministrului Cultelor şi Instrucțiunii, din 22 iunie 1872, la finalizarea cursului, elevele susțineau un examen care consta în două probe, teoretică şi practică, în urma căruia primeau un certificat de calificare ca educatoare pentru grădinița de copii. Certificatul de calificare ca educatoare pentru grădinița de copii se putea obține, de asemenea, de către persoanele care frecventau un curs privat şi care desfăşurau activități practice minimum trei luni, în calitate de cursante la o grădiniță, şi susțineau cu succes un examen teoretic şi practic la un institut de stat de formare a învățătoarelor. Se puteau elibera certificate persoanelor care frecventau cursuri private numai în cazul în care acestea aveau drept de publicitate, ceea ce presupunea ca planul de învățământ să fie identic cu cel valabil pentru cursurile publice, aprobarea Consiliului Şcolar al Țării pentru numirea învățătoarelor şi participarea unui membru al Consiliului Şcolar al Țării în cadrul comisiei constituite pentru examenul final[30]. Ulterior, în conformitate cu prevederile Ordinelor ministrului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 7114 din 26 mai 1874 şi nr. 6031 din 31 iulie 1886, elevele primeau la finalizarea cursului un certificat de calificare în baza rezultatelor şcolare obținute[31]; în cazul în care calificativele obținute nu erau corespunzătoare se elibera un certificat de participare. Candidatele, care dețineau un certificat de maturitate eliberat de către un institut de formare a învățătoarelor sau un certificat de calificare pentru învățământul primar şi făceau dovada participării în calitate de practicant pentru o perioadă de minimum trei luni la o grădiniță, puteau să obțină calificarea ca educatoare în urma susținerii unui examen de evaluare a cunoştințelor la disciplinele care nu fuseseră anterior verificate. În cazul susținerii cu succes a probei de la examenul de calificare, ca educatoare, se elibera un certificat care era supliment la certificatul de maturitate sau un certificat de calificare, ca educatoare[32]. Conform ordinului ministrului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 6031, din 31 iulie 1886, puteau obține, de asemenea, certificat de calificare ca educatoare, persoanele care studiau în sistemul privat, în urma susținerii unei verificări teoretice şi practice şi în măsura în care erau respectate următoarele condiții: participarea timp de minimum trei luni în calitate de cursant la o grădiniță, vârsta de 17 ani împliniți, un comportament ireproşabil şi să fi fost apte din punct de vedere fizic. Examenul se organiza la sfârşitul fiecărui an şcolar, atât la cursul de formare, cât şi la institutele de formare a învățătoarelor

[30] *Ordinațiunea ministrului de culte şi instrucțiune din 22 Iuniu 1872…*, p. 346.

[31] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*, p. 177, 185; *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 239; Державний архів Чернівецької області (Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți), fond *244 K. k. Lehrerbildungs-Anstalt in Czernowitz*, dosar nr. 519; Apud Ярина Квасецька, *Професійна підготовка вихователів дошкілля на західноукраїнських землях: історичний аспект. Монографія*, Зелена Буковина, Чернівці, 2017, p. 157; În certificatul de calificare ca educatoare, se menționau următoarele informații: numele şi prenumele elevei, localitatea de domiciliu, data naşterii, cursul frecventat şi grădinița la care a efectuat stagiul de practică de minimum trei luni, rezultatele obținute la evaluarea disciplinelor studiate şi limba de predare pentru care a obținut calificarea (vezi Anexa nr. 2).

[32] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 239.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

care nu organizau acest curs, dar aveau afiliată o grădiniță de copii[33]. În cazul, în care o candidată obținea rezultate negative la o singură disciplină, aceasta avea posibilitatea să fie reexaminată la începutul anului şcolar următor[34]. Candidatelor, care susțineau examen suplimentar sau în calitate de absolvent al unei şcoli private, nu li s-a perceput nicio taxă de examinare[35] până în anul 1886, când s-a introdus o taxă de 5 florini, necesară pentru remunerația membrilor comisiei şi a directorului institutului[36].

Educatoarele, care aveau certificat de calificare pentru institutele cu o anumită limbă de predare, puteau să obțină calificare şi pentru o altă limbă, în urma unei examinări (două probe, scris şi oral) la un institut autorizat să organizeze examene pentru educatoare în limba respectivă[37].

Grădinița de stat din Cernăuți

Despre învățământ preşcolar în Bucovina habsburgică se poate vorbi începând cu anul 1875, când la Cernăuți s-a deschis prima şi unica grădiniță publică din această provincie. Demersul de înființare a unei grădinițe la Cernăuți a fost inițiat de către autoritățile şcolare bucovinene, în anul 1874, când, în baza Ordinului ministerial nr. 3096, din 21 aprilie 1874, s-a aprobat acordarea unei burse în valoare de 600 de florini, cu decontarea cheltuielilor de transport, unei învățătoare sau unei candidate pentru Oficiul învățătorilor, în vederea formării ca educatoare, timp de un an, la un institut de formare a învățătoarelor. În acest sens, Consiliul Şcolar al Bucovinei a desemnat-o pe Helene Sliwinska, care a frecventat în anul şcolar 1874/1875 cursul pentru educatoare la Institutul de formare a învățătoarelor din Graz şi pe care l-a finalizat cu succes, obținând certificatul de calificare[38]. Adoptarea Ordinului Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii, din 22 iunie 1872, prin care s-au publicat dispoziții referitoare la grădinițele de copii şi institutele analoge acelora, înființarea Institutului de Stat de formare a învățătoarelor, în anul 1872, la Cernăuți, obținerea certificatului de calificare, ca educatoare, de către Helene Sliwinska, au creat cadrul propice pentru deschiderea unei grădinițe în capitala Bucovinei. La solicitarea Consiliului Şcolar al Bucovinei nr. 1263, din 4 august 1875, s-a aprobat prin Ordinul ministerial nr. 12471, din 16 august 1875, deschiderea,

[33] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*, p. 177; *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 231.

[34] *Ibidem*, p. 232.

[35] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874…*, p. 177.

[36] *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886…*, p. 232.

[37] *Ibidem*.

[38] Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale Bucureşti (în continuare se va cita SANIC), Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii*, mapa XXII, dosar nr. 1, f. 12, 14; Dimitrie Isopescul, *Zur Geschichte des 25 jährigen Bestandes der Anstalt*, în „Bericht der k. k. Lehrer- und Lehrerinnen-Bildungsanstalt in Czernowitz über die Schuljahre 1870/1871 bis 1895/1896", Czernowitz, 1896, p. 35.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

începând cu anul şcolar 1875/1876, a unei grădinițe şi a unui curs de pregătire a educatoarelor la Institutul de Stat de formare a învățătorilor şi învățătoarelor din Cernăuți, precum şi numirea temporară, ca educatoare, a Helenei Sliwinska, cu o remunerație de 800 florini. Singura solicitare neaprobată a fost numirea unei supraveghetoare, pentru că se avea în vederea înscrierea la grădiniță a unui număr redus de copii, iar elevele cursului de formare, ca educatoare, puteau fi cooptate să îndeplinească serviciile auxiliare necesare[39].

Activitatea la Grădinița de stat din Cernăuți a început în anul şcolar 1875/1876[40], cu un număr de 39 de copii, sub supravegherea educatoarei Helene Sliwinska, care era desemnată, totodată, să organizeze lecțiile practice cu elevele institutului din anii III şi IV[41]. Întrucât Institutul de Stat de formare a învățătoarelor nu avea suficient personal didactic, necesar pentru organizarea cursului de formare a educatoarelor, conducerea acestuia a solicitat Consiliului Şcolar al Bucovinei suspendarea cursului şi angajarea unei supraveghetoare, pentru că educatoarea nu avea capacitatea să se ocupe de educarea copiilor şi, totodată, să aibă grijă de necesitățile fizice ale acestora, precum şi de întreținerea spațiului în care se desfăşurau activitățile specifice. Se preciza necesitatea stringentă a angajării unei supraveghetoare, fără de care era imposibilă deschiderea grădiniței[42]. Drept urmare, la solicitarea Consiliului Şcolar al Țării nr. 1628, din 14 octombrie 1875, s-a aprobat prin Ordinul ministerial nr. 16709, din 9 noiembrie 1875, sistarea cursului de formare a educatoarelor şi angajarea unei supraveghetoare, deoarece erau înscrişi cel puțin 30 de copii, iar în bugetul pentru anul 1875 fuseseră alocați 400 de florini pentru grădiniță, sumă suficientă pentru acoperirea cheltuielilor de remunerație a educatoarei şi supraveghetoarei[43].

Având în vedere faptul că pe parcursul anului şcolar 1875/1876 s-au înscris la Grădinița din Cernăuți 60 de copii şi existau solicitări pentru încă un număr de 100 de copii, care nu fuseseră acceptați din cauza spațiului insuficient, iar educatoarea numită temporar, Helene Sliwinska, în vârstă de 26 de ani, era calificată ca învățătoare pentru învățământul primar (Cernăuți, 3 mai 1874) şi ca educatoare şi învățătoare de lucru manual (Graz, 15 iulie 1875)[44], conducerea Institutului de Stat de formare a învățătoarelor a solicitat Consiliului Şcolar al Țării, la 8 iulie 1876, desfăşurarea, în continuare, a activităților la această grădiniță. Această solicitare a fost analizată în şedința Consiliului Şcolar al Țării, din 26 iulie 1876, unde s-a decis în unanimitate continuarea activității, numirea definitivă a educatoarei Helene Sliwinska, alocarea sumei de 240 de florini, în anul şcolar 1876/1877, pentru

[39] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii*, mapa XXII, dosar nr. 1, f. 12–14 (vezi Anexa nr. 3).

[40] Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 35.

[41] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii*, mapa XXIII, dosar nr. 1, f. 68v.

[42] *Ibidem*, mapa XXII, dosar nr. 1, f. 16–17.

[43] *Ibidem*, f. 18.

[44] *Ibidem*, f. 19.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

remunerația supraveghetoarei, perceperea unei taxe lunare de 2 florini, scutirea persoanelor sărace de la plata acesteia şi suplimentarea la 60 a numărului de copii. Consiliul Şcolar al Bucovinei considera că existența unei grădinițe era o necesitate şi că se îndeplineau toate condițiile de funcționare, deoarece în Cernăuți se constata o creştere constantă a populației de la un an la altul, iar grădinița se bucura de simpatia populației, pentru că dispunea de spațiu corespunzător şi educatoarea era „destoinică şi calificată", avea cunoştințe de limbă care o recomandau pentru acest post[45]. Drept urmare, în baza raportului Consiliului Şcolar al Bucovinei nr. 1075, din 2 august 1876, s-a emis Ordinul ministerial nr. 12998, din 24 august 1876, prin care s-au aprobat desfăşurarea de activități la Grădinița de Stat din Cernăuți, care funcționa în cadrul Institutului, numirea definitivă a educatoarei Helene Sliwinska, cu drepturile şi obligațiile specifice unei învățătoare de la şcoala de aplicație, alocarea sumei de 240 guldeni pentru salarizarea unei supraveghetoare, perceperea unei taxe lunare de un florin şi înscrierea unui număr de 60 de copii[46].

Deja, în anul şcolar 1877/1878, frecventa grădinița un număr de 78 de copii. Datorită numărului mare de cereri de înscriere, taxa pentru grădiniță a fost modificată în anii ulteriori[47]. Prin Ordinul ministerial nr. 12652, din 14 august 1879, s-a stabilit o taxă anuală de 12 guldeni, care a fost majorată începând cu anul şcolar 1882/1883, în baza Ordinului ministerial nr. 18657, din 8 decembrie 1881, la 20 de guldeni anual, la solicitarea conducerii Institutului şi a Consiliului Şcolar al Țării, care aveau în vedere, de asemenea, încurajarea deschiderii de grădinițe private[48]. În acest context, s-a constatat diminuarea la mai mult de jumătate a numărului copiilor. De exemplu, în anii şcolari 1884/1885 şi 1885/1886 au frecventat grădinița 24, respectiv 30 de copii[49]. Începând cu anul şcolar 1890/1891, taxa pentru grădiniță a fost diminuată la 12 florini anual, în baza Ordinului Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii nr. 8231, din 10 mai 1890 (Ordinul Consiliului Şcolar al Țării nr. 1069, din 24 mai 1890), întrucât creşterea acesteia nu a înlesnit deschiderea de grădinițe private, în acest interval înființându-se în Bucovina o singură grădiniță privată la Suceava[50], ci, din contră, a determinat diminuarea numărului de copii, mai ales, începând cu luna mai a anului 1888, când activitatea s-a desfăşurat într-un nou local şcolar, situat într-un „cartier sărac, departe de centrul oraşului"[51]. Clădirea nouă

[45] *Ibidem*, f. 21–22.

[46] *Ibidem*, f. 19–20; potrivit Ordinului ministrului Cultelor şi Instrucțiunii din 22 iunie 1872, o educatoare putea să supravegheze maximum 40 de copii, însă s-a acceptat creşterea numărului de copii la 60, deoarece în statul de funcții era prevăzut un post de supraveghetoare pentru grădiniță.

[47] Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 152. În perioada 1876–1882 au frecventat anual grădinița 75–77 de copii.

[48] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii*, mapa XXVIII, dosar nr. 1, f. 110–114.

[49] Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 152.

[50] *Ibidem*, f. 114v. În fondurile documentare existente la SANIC şi Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, precum şi în lucrările de specialitate publicate, nu s-au identificat alte informații referitoare la grădinița privată din Suceava.

[51] *Ibidem*, f. 114–115; Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 85. În anul şcolar 1889/1890 au frecventat grădinița 30 de copii.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

a Institutului de formare a învățătorilor și învățătoarelor, care avea, de asemenea, spații pentru școala de aplicație și grădinița de copii, precum și o grădină necesară pentru practica elevilor, se afla într-un areal cuprins între ulițele Ștefania, Sfânta Treime și Măcelarilor (Stefanie-, Dreifaltigkeits- und Fleischergasse)[52]. Odată cu diminuarea taxei, s-a observat o creștere a numărului de copii care au frecventat grădinița, astfel încât, în anul școlar 1892/1893, se ajunsese la un număr de 69 de copii[53]. În vederea asigurării unui proces educativ eficient s-a utilizat, de asemenea, limba maternă (română, ruteană sau polonă) pentru copiii care nu aveau cunoștințe suficient de bune de limba germană. Majoritatea copiilor, care au frecventat Grădinița publică din Cernăuți, au avut vârsta de 5–6 ani[54].

Considerații privind educatoarele și personalul auxiliar de la Grădinița de Stat din Cernăuți

Helene Nikitowicz, născută Sliwinska, la 9 mai 1850 la Cernăuți, de confesiune greco-orientală, a fost prima educatoare din Bucovina. Aceasta a obținut, în anul 1874, calificarea ca învățător pentru școlile primare cu limbile de predare germană, română, ruteană și polonă, și, în anul 1875, ca educatoare și învățătoare de lucru manual pentru școlile primare și cetățenești. Inițial, aceasta a fost numită educatoare temporar, pentru un an, în baza Ordinului ordinul ministerial nr. 12471, din 16 august 1875, și definitiv prin Ordinul ministerial nr. 1451, din 24 august 1876. La grădiniță avea un program de 20 de ore pe săptămână și o oră de lecții practice cu elevele din anul III de la Institutul de formare a învățătoarelor din Cernăuți[55]. Activitatea educatoarei Nikitowicz a fost apreciată de către autoritățile școlare bucovinene[56]. Helene Nikitowicz a avut probleme de sănătate (pneumonie, neurastenie și slăbirea corzilor vocale) și a fost nevoită să-și întrerupă activitatea în mai multe perioade (28 septembrie – 18 noiembrie 1880; 4–20 februarie 1884; semestrul al II-lea al anului școlar 1902/1903, iulie 1909 – decembrie 1910), fiind suplinită de persoane care erau calificate ca educatoare, printre care le amintim pe Eufrosine Sliwinska, Silvia Pașcan și Karoline Kudla[57].

Ca urmare a pensionării educatoarei Helene Nikitowicz (Ordinul ministerial nr. 607, din 17 ianuarie 1911)[58] s-a scos la concurs postul vacant, la care s-au înscris

[52] Constantin Ungureanu, *Școlile secundare din Bucovina (1808–1918)*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2016, p. 216; Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 74.

[53] Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 152.

[54] Constantin Ungureanu, *Școlile secundare din Bucovina (1808–1918)*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2016, p. 217; Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 153.

[55] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXVII, dosar nr. 4, f. 16v–17, 149v.

[56] Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 99.

[57] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXVIII, dosar nr. 1, f. 32, 77–86, 92, 100v.; Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 54–55, p. 63.

[58] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXVIII, dosar nr. 1, f. 96.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

următoarele persoane: Aurelia Filievici, Karoline Kudla, Silvia Paşcan şi Valerie Richter[59].

Aurelia Filievici, născută în 25 martie 1887, de confesiune greco-orientală, era calificată ca învățătoare pentru şcolile primare cu limba de predare româna şi desfăşura, temporar, activitate didactică la şcoala primară din Cotul Ostriței[60].

Karoline Kudla, născută la Bistrița (Transilvania), la 27 august 1863, de confesiune romano-catolică, necăsătorită, avea cunoştințe de limba germană şi era calificată, ca învățătoare de lucru manual pentru şcolile primare şi cetățeneşti (1890) şi educatoare cu limba de predare germana (1891). Din septembrie 1894 şi până la sfârşitul lunii decembrie 1900, aceasta a fost angajată ca supraveghetoare la Grădinița de Stat din Cernăuți (Ordinul Consiliului Şcolar al Țării nr. 1977, din 19 septembrie 1893) iar ulterior, din ianuarie 1901, ca educatoare auxiliară la Institutul de stat de formare a învățătoarelor din Cernăuți (Ordinul Consiliului Şcolar al Țării nr. 6897, din 30 octombrie 1900)[61]. În baza Ordinului ministerial nr. 30136, din 4 octombrie 1904, Karolinei Kudla i s-a acordat, începând cu anul şcolar 1904/1905, o remunerație anuală de 1 000 de coroane[62]. Karoline Kudla şi-a întrerupt activitatea din motive medicale (a fost diagnosticată cu pneumonie cronică), în perioada 8 martie – 15 aprilie 1905, în anul şcolar 1906/1907 şi în intervalul noiembrie – decembrie 1912, fiind suplinită de Emilie Ciktor care era calificată, ca educatoare pentru limbile germană şi polonă. Aceasta a beneficiat de ajutor financiar pentru tratament din partea autorităților şcolare, care i-au acordat suma de 100 de coroane[63]. Karoline Kudla a solicitat, în anul şcolar 1907/1908, creşterea remunerației la suma de l 300 de coroane, însă aceasta nu a fost aprobată de minister (Ordinul ministerial nr. 3733/1908)[64]. La cererea acesteia i s-a mărit remunerația, în baza Ordinului ministerial nr. 11701, din 28 iulie 1910, la 1 200 de coroane, începând cu anul şcolar 1910/1911[65].

Directorul Institutului de formare a învățătoarelor, Michael Kuschniciuk, consemna la, 14 iulie 1911, în *Tabelul de competențe* cuprinzând cele patru persoane înscrise la concursul pentru ocuparea postului de educatoare că, în ciuda unei constituții firave, aceasta a dat dovadă de punctualitate şi sârguință, însă, din cauza faptului că nu avea o pregătire completă şi a capacității scăzute de a cânta, nu o recomanda pentru ocuparea postului de educatoare[66].

[59] *Ibidem*, f. 99v–100v.
[60] *Ibidem*, f. 99v.
[61] *Ibidem*, f. 28–29, 99v.
[62] *Ibidem*, f. 41–42.
[63] *Ibidem*, f. 46, 48, 51–59, 102.
[64] *Ibidem*, f. 65–66.
[65] *Ibidem*, f. 72–73.
[66] *Ibidem*, f. 100.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

Silvia Paşcan, născută la 30 iulie 1889, la Cernăuți, de confesiune greco-orientală, necăsătorită, a urmat cursurile Institutului de stat de formare a învățătoarelor din Cernăuți; a obținut, în anul 1908, Certificatul de maturitate „cu distincție"; avea cunoştințe de limba germană, română, ruteană şi franceză. Calificată, ca învățătoare pentru şcolile primare cu limba de predare germana (noiembrie 1910) şi româna („cu distincție", 1911) şi ca educatoare (a frecventat cursul pentru educatoare la Institutul de formare a învățătoarelor din Graz, 1909)[67], Silvia Paşcan, a fost numită educatoare suplinitoare la Grădinița de Stat din cadrul Institutului de formare a învățătoarelor din Cernăuți începând cu 2 martie 1910 (numită consecutiv, prin Ordinele Consiliului Şcolar al Bucovinei nr. 1627, din 2 martie 1910, şi nr. 13104, din 28 septembrie 1910)[68]. Directorul Institutului, Michael Kuschniciuk, consemna, la 12 august 1911, în *Tabelul de competențe* cuprinzând cele patru persoane înscrise la concursul pentru ocuparea postului de educatoare, despre Silvia Paşcan, că a avut rezultate bune în activitate, că era sănătoasă, de-a „dreptul dotată intelectual", un comportament ireproşabil şi a fost, în acelaşi timp, suplinitoare la Şcoala de aplicație pentru fete, unde a desfăşurat în mod eficient activitățile specifice, de aceea considera că era „o achiziție foarte bună pentru institut"[69].

Valerie Richter, născută la 4 mai 1888, la Solotwina, Galiția, avea certificat de maturitate obținut în calitate de externistă la Institutul de formare a învățătoarelor din Cernăuți, însă nu era calificată pentru învățământul primar şi nu avea experiență didactică în şcoli[70].

În şedința Consiliului Şcolar al Țării, din 4 septembrie 1911, s-au analizat dosarele candidatelor şi s-a decis ca pe primul loc să se claseze educatoarea suplinitoare Silvia Paşcan şi pe locul al doilea Valerie Richter[71]. Această propunere a fost înaintată Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii la 16 septembrie 1911[72]. Din cele patru candidate, două nu au fost luate în considerare, şi anume: Aurelia Filievici, pentru că avea calificare numai pentru şcolile primare cu limba de predare româna, fără limba germană, iar Karoline Kudla nu avea aptitudini pentru muzică, fiind o persoană cu o constituție bolnăvicioasă[73].

Silvia Paşcan s-a bucurat de sprijinul Clubului Românilor din Bucovina, care a transmis, la 14 septembrie 1911, o telegramă ministrului Cultelor şi Instrucțiunii, Karl conte de Stürgk, de aprobare urgentă a propunerii Consiliului Şcolar al Țării, de numire definitivă a acesteia ca educatoare[74]. În acest context, Silvia Paşcan a

[67] *Ibidem*, f. 93, 99, 100v.
[68] *Ibidem*, f. 100v.
[69] *Ibidem*, f. 99.
[70] *Ibidem*, f. 94, 100 v.
[71] *Ibidem*, f. 98.
[72] *Ibidem*, f. 96.
[73] *Ibidem*, f. 100.
[74] *Ibidem*, f. 95.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

fost numită prin Ordinul ministerial nr. 40441, din 30 septembrie 1911, educatoare titulară cu drepturile şi obligaţiile unei învăţătoare de şcoală de aplicaţie[75].

În anul 1914 erau educatoare la Grădiniţa de Stat din Cernăuţi Silvia Paşcan, în calitate de titular, şi Karoline Kudla, ca educatoare auxiliară[76].

În ceea ce priveşte personalul auxiliar de la Grădiniţa de stat din Cernăuţi, se poate constata că, începând cu anul 1876, a fost prevăzut un post de supraveghetoare pentru care a fost stabilită o remuneraţie de 240 de florini anual[77], sumă care a fost majorată la 300 de florini anual, începând cu anul 1895, când s-a acordat, totodată, un spor de 60 de florini anual pentru „activităţile neplăcute". Această majorare s-a aprobat prin Ordinul ministerial nr. 2339, din 18 februarie 1894, la solicitarea Consiliului Şcolar al Bucovinei, care semnala faptul că, în anul şcolar 1893/1894, grădiniţa era frecventată de 55–60 de copii şi era necesară înfiinţarea a două clase, conform art. 6 din Ordinul ministerial din 22 iunie 1872[78], potrivit căruia o persoană trebuia să aibă sub supraveghere un număr de maximum 40 de copii. Supraveghetoarea avea obligaţia de a menţine ordinea în spaţiile aferente grădiniţei, de a şterge praful, de a curăţa de două ori pe zi pardoseala, de a asigura apa şi de a desfăşura diferite activităţi în interesul şi sprijinul copiilor[79].

Având în vedere numărul mare de copii, conducerea Institutului de formare a învăţătoarelor din Cernăuţi a propus Consiliului Şcolar al Ţării, încă din anul 1894, transformarea postului de supraveghetoare în educatoare auxiliară, pentru care să fie prevăzută o remuneraţie de 300 de florini anual şi acordarea unei sume suplimentare de 60 de florini pentru „activităţile neplăcute"[80]. Iniţial, această iniţiativă nu s-a bucurat de sprijinul Consiliului Şcolar al Bucovinei, însă, ulterior, prin Raportul nr. 1643, din 20 mai 1899, acesta a solicitat Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii numirea temporară a unei educatoare auxiliare în locul supraveghetoarei, în condiţiile în care trebuiau respectate prevederile art. 6 din Ordinul ministerial din 22 iunie 1872, potrivit cărora o persoană supraveghea maximum 40 de copii, iar media frecvenţei copiilor la Grădiniţa din Cernăuţi era de 66 de copii în timpul anului şcolar în ultimii cinci ani, aşa cum reieşea din raportul directorului Institutului de formare a învăţătorilor şi învăţătoarelor din Cernăuţi nr. 153, din 27 martie 1899. De asemenea, Consiliul Şcolar al Bucovinei propunea ca activităţile neplăcute să

[75] *Ibidem*, f. 94.

[76] Czeban, Galina, Lechner, Elmar (coord.), *Deutschsprachige Quellen zur Geschichte des Bildungswesens der Bukowina um 1900,* III (Zweite Hälfte), în „Retrospektiven in Sachen Bildung", R. 5 (Historico-Paedagogica Europea), nr. 4, 1994, p. 79.

[77] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii*, mapa XXVIII, dosar nr. 1, f. 2.

[78] *Ordinaţiunea ministrului de culte şi instrucţiune din 22 Iuniu 1872…*, p. 344.

[79] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii*, mapa XXVIII, dosar nr. 1, f. 3–5, 7.

[80] *Ibidem*, f. 4.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

fie îndeplinite de către personalul de serviciu auxiliar. Întrucât remunerația educatoarei trebuia să fie de 660 florini de anual, potrivit art. 15 din Legea din 19 septembrie 1898 şi art. 6 punct. 7 din Normativul din 3 iunie 1839, se preciza necesitatea suplimentării bugetului cu suma de 360 de florini, începând cu 1 ianuarie 1900[81]. Prin Ordinul ministerial nr. 14949, din 26 iunie 1899, nu s-a aprobat solicitarea Consiliului Şcolar de transformare a postului de supraveghetoare în cel de educatoare, menționându-se că acceptarea la grădiniță a unui număr mai mare de 40 de copii de către Institut nu era în interesul acestuia şi i se complica foarte mult activitatea[82]. Ca urmare a acestui refuz, conducerea institutului a întocmit un nou raport, la 27 august 1899, pe care l-a înaintat Consiliului Şcolar, în care relua solicitarea şi semnala consecințele negative care ar fi putut apărea în cazul reducerii frecvenței la grădiniță la maximum 40 de copii, şi argumenta utilitatea acestui demers, având în vedere faptul că pe lângă Institutul de formare a învățătoarelor existau două şcoli de aplicație cu limbile de predare română şi ruteană, unde studiau anual, în clasa I, 80 de copii, iar elevele desfăşurau lecțiile practice în limbile oficiale (germană, română şi ruteană) la aceste clase. Impunerea unui prag maximal de 40 de copii ar fi presupus să se asigure un număr de circa 13 copii pentru fiecare secție, ceea ce ar fi îngreunat desfăşurarea activităților practice. Totodată, se preciza că era necesară distribuirea copiilor în două grupe, pentru că, în Bucovina, copiii erau admişi în şcoala primară abia după împlinirea vârstei de 7 ani, iar cheltuielile suplimentare puteau fi acoperite din taxa de şcolarizare (pentru un număr de 20 de copii se încasa suma de 240 de florini). Drept urmare, Consiliul Şcolar a transmis către Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Raportul nr. 4331, din 1 decembrie 1899, în care susținea propunerea conducerii şcolii[83]. Prin Ordinul ministerial nr. 34770, din 12 februarie 1900, nu s-a aprobat solicitarea Consiliului Şcolar de transformare a postului de supraveghetoare în cel de educatoare auxiliară, menționându-se că activitățile pe care le îndeplinea supraveghetoarea nu puteau fi preluate nici de către un bărbat, nici de către educatoare, solicitând întocmirea unui raport de către conducerea institutului, în care să se precizeze dimensiunea sălilor de activități şi de joacă[84].

În acest context, Consiliul Şcolar al Bucovinei a elaborat Raportul nr. 1497, din 26 martie 1900, în baza informațiilor transmise de către conducerea institutului, în care se precizau următoarele: în ultimii douăzeci de ani, activitatea supraveghetoarei fusese îndeplinită de către o persoană calificată ca educatoare, care a coordonat mereu activitățile de la o secție; începând cu anul 1888, când grădinița s-a mutat într-un nou local şcolar, a fost mai facil de supravegheat copiii, deoarece pentru grădiniță

[81] *Ibidem*, f. 11–12.
[82] *Ibidem*, f. 9–10.
[83] *Ibidem*, f. 15–16.
[84] *Ibidem*, f. 13–14.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

au fost alocate anumite spații, iar ulterior clădirea a fost racordată la rețeaua de apă şi canalizare, s-au amenajat pe hol toalete, pe care copiii le puteau utiliza uşor. Activitățile specifice supraveghetoarei puteau fi îndeplinite de soția omului de serviciu, care avea locuința în apropierea grădiniței, şi se putea monta o sonerie electrică în locuința acestuia, conectată la sala grădiniței, cheltuielile putând fi acoperite din bugetul propriu. Consiliul Şcolar considera necesară menținerea postului de supraveghetoare prevăzut cu o remunerație de 100 de coroane pentru 10 luni (perioada 1 septembrie – 30 iunie), care avea datoria să fie prezentă pe hol înainte de începerea activităților educative şi în timpul pauzei de prânz, precum şi atunci când era sunată la sonerie. La finele raportului, se solicita crearea postului de educatoare auxiliară, activitățile de curățenie urmând să fie îndeplinite de personalul de serviciu, şi acordarea unei remunerații pentru activitatea de supraveghere soției omului de serviciu[85]. În baza Ordinului ministerial nr. 8814, din 18 septembrie 1900, s-au aprobat, începând cu 1 ianuarie 1901, numirea unei educatoare auxiliare având o remunerație anuală de 800 de coroane şi menținerea postului de supraveghetoare cu o remunerație anuală de 480 coroane[86].

Drept urmare, în baza hotărârii Consiliului Şcolar al Bucovinei, din 30 noiembrie 1900, fosta supraveghetoare Karoline Kudla, care era calificată ca educatoare şi învățătoare de lucru manual, a fost numită temporar educatoare auxiliară cu o remunerație anuală de 800 de coroane[87].

La Grădinița din Cernăuți a desfăşurat activitate cu normă întreagă, în calitate de supraveghetoare, Juliana Kolaczek, care, începând cu 1 octombrie 1903, a fost remunerată, potrivit Ordinului ministerial din 15 octombrie 1902, cu 2 coroane şi 40 de crăițari pe zi[88], iar de la 1 septembrie 1907 cu 2 coroane şi 60 de crăițari pe zi[89].

Interesul elevelor de la Institutul de formare a învățătoarelor din Cernăuți de a se pregăti şi califica, încă din timpul studiilor, ca educatoare, a început să se concretizeze la sfârşitul deceniului opt al secolului al XIX-lea. În acest sens, la sfârşitul anului şcolar 1879/1880, două absolvente ale Institutului de formare a învățătoarelor din Cernăuți, care au obținut certificatul de maturitate, s-au calificat ca educatoare, în anii ulteriori numărul acestora variind. De exemplu, la sfârşitul anului şcolar 1881/1882, s-au calificat nouă absolvente, precum şi o candidată în

[85] *Ibidem*, f. 24–25.
[86] *Ibidem*, f. 17–22.
[87] *Ibidem*, f. 28–29.
[88] *Ibidem*, f. 37–40; *Verordnung des Gesammtministeriums vom 15. October 1902, betreffend die bei staatlichen Behörden, Ämtern und Anstalten verwendeten Aushilfsdiener*, în „Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich", nr. 200, 1902, p. 713–714. Vezi http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid= rgb&datum=1902&page=759&size=45 (accesat la 28.03.2018).
[89] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii*, mapa XXVIII, dosar nr. 1, f. 61, 70.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

regim privat[90]. Introducerea, la Institutul de formare a învățătoarelor, a lecțiilor practice la grădiniță, ca disciplină obligatorie, începând cu anul școlar 1882/1883, a contribuit la creșterea numărului de eleve interesate să se califice ca educatoare[91].

Concluzionând, se poate afirma că reglementarea modului de organizare și funcționare a învățământului preșcolar prin Ordinul ministrului Cultelor și Instrucțiunii din 22 iunie 1872, precum și modalitățile de calificare a educatoarelor, stabilite prin Ordinele ministeriale nr. 7114, din 26 mai 1874, și nr. 6031, din 31 iulie 1886, au contribuit la crearea cadrului normativ propice deschiderii de grădinițe, care au înlesnit dezvoltarea și pregătirea copiilor pentru școlile primare, precum și formării pentru profesia de educatoare a elevelor de la institutele de formare a învățătoarelor, care aveau posibilitatea să desfășoare lecțiile practice la grădiniță. Despre învățământ preșcolar, în Bucovina habsburgică, se poate vorbi începând cu anul 1875, când, la Cernăuți, s-a deschis prima și unica grădiniță publică din această provincie. Înființarea unor institute private de formare a învățătoarelor în Bucovina a înlesnit deschiderea de grădinițe pe lângă aceste institute, care aveau, totodată, scopul de a veni în sprijinul pregătirii elevelor. În acest context, a funcționat o grădiniță în cadrul Institutului privat de formare a învățătoarelor de pe lângă Școala Mănăstirii Ordinului „Marienfamilie" din Cernăuți[92].

În Bucovina au funcționat, cel mai probabil în perioada austriacă, cinci grădinițe: patru în Cernăuți, dintre care una publică și trei private[93], precum și una privată la Suceava, unde copiii au primit educație în limbile germană, română, ruteană și polonă. Având în vedere faptul că prin acest studiu nu ne-am propus analizarea exhaustivă a activităților grădinițelor din Bucovina habsburgică, iar informațiile sunt reduse la simple mențiuni privind existența unor grădinițe private în această provincie, ne simțim îndreptățiți să afirmăm că această problematică rămâne deschisă pentru o cercetare viitoare.

[90] Dimitrie Isopescul, *op. cit.*, p. 52, 58.

[91] *Ibidem*, p. 61.

[92] SANIC, fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXIX, dosar nr. 6, f. 132–134; Ярина Квасецька, *Професійна підготовка*..., p. 160. În fondurile documentare existente la SANIC și Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, precum și în lucrările de specialitate publicate nu s-au identificat alte informații referitoare la grădinițele private din Bucovina.

[93] Ярина Квасецька, *Професійна підготовка*..., p. 283–284.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

Anexa nr. 1

Planul de învățământ valabil pentru cursul de formare a educatoarelor aprobat prin Ordinul ministrului Cultelor și Instrucțiunii nr. 6031 din 31 iulie 1886[94]

Discipline	Numărul de ore/săptămână
Religie	1
Pedagogie și teoria grădiniței	3
Lecții practice în grădiniță	8
Limba de predare și însușirea metodelor intuitive și narative	6
Desen	2
Lucrări de modelaj	2
Muzică	2
Gimnastică	1
TOTAL	**25**

[94] Prin Ordinul ministrului Cultelor și Instrucțiunii nr. 6031, din 31 iulie 1886, s-a adus o singură modificare planului aprobat în anul 1874, și anume introducerea disciplinei religie. Vezi *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 26. Mai 1874, Z. 7114, an alle Landesschulbehörden, womit ein Organisations-Statut für die Lehrerbildungsanstalten erlassen wird*, în „Verordnungblatt für den Dienstbereich des k.k. Ministeriums für Cultus und Unterricht" nr. 31, 1874, p. 177 (http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=dcv&datum=1874&page=151&size=45; accesat la 03.08.2017); *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 31. Juli 1886, Z. 6031, an alle Landesschulbehörden, womit das Organisations-Statut für die Lehrerbildungsanstalten in geänderter Fassung erlassen wird*, în „Verordnungblatt für den Dienstbereich des k.k. Ministeriums für Cultus und Unterricht", nr. 50, 1886, p. 231 (http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=vcu&datum=1886&page =45&size=197, accesat la 13.04.2017).

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

Anexa nr. 2

Certificatul de calificare ca educatoare a Glikeriei Alexandruk[95]
Cernăuți, 25 iunie 1904

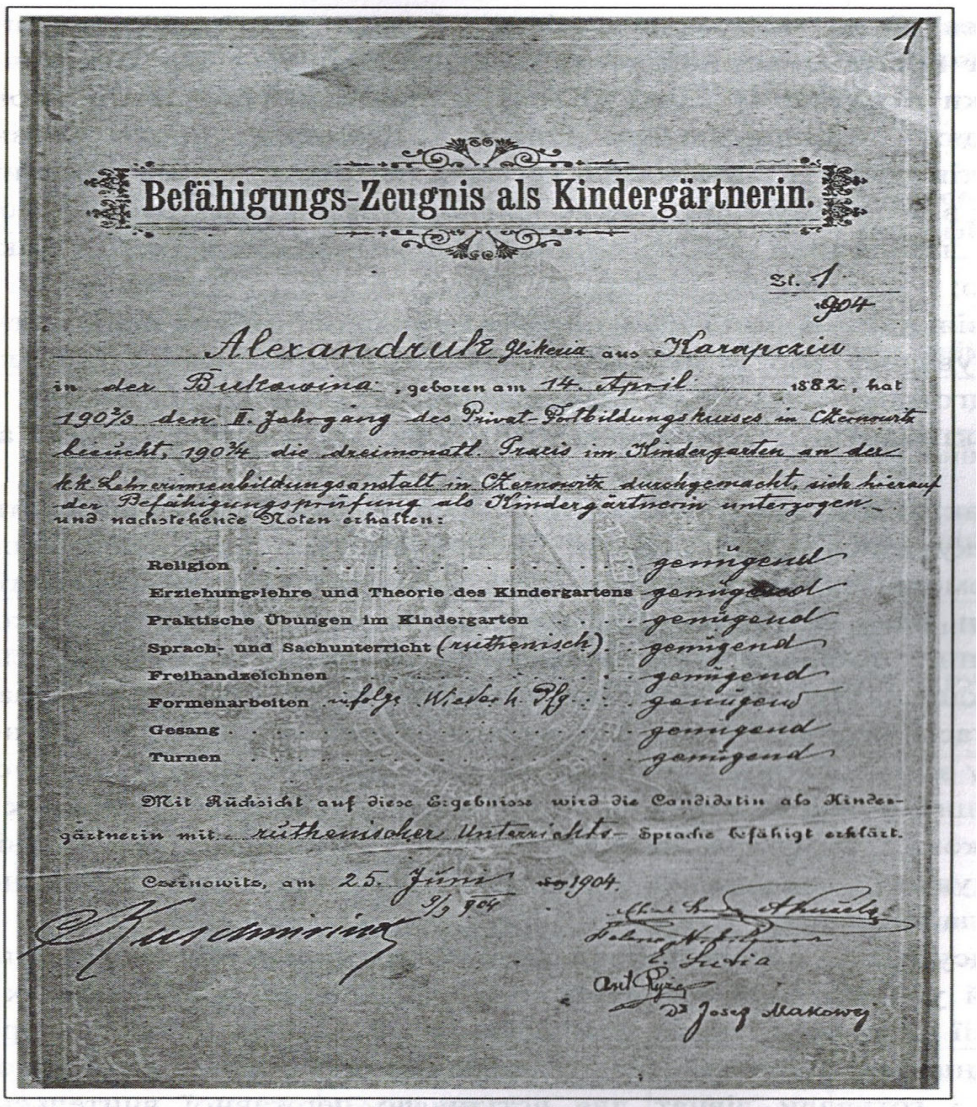

Befähigungs-Zeugnis als Kindergärtnerin.

Zl. 1
1904

Alexandruk Glikeria aus Karapczin
in der Bukowina, geboren am 14. April 1882, hat
1903/5 den II. Jahrgang des Privat-Fortbildungskurses in Czernowitz
besucht, 1903/4 die dreimonatl. Praxis im Kindergarten an der
k.k. Lehrerinnenbildungsanstalt in Czernowitz durchgemacht, sich hierauf
der Befähigungsprüfung als Kindergärtnerin unterzogen
und nachstehende Noten erhalten:

Religion	genügend
Erziehungslehre und Theorie des Kindergartens	genügend
Praktische Übungen im Kindergarten	genügend
Sprach- und Sachunterricht (ruthenisch)	genügend
Freihandzeichnen	genügend
Formenarbeiten nebst Wiederh. Pfg.	genügend
Gesang	genügend
Turnen	genügend

Mit Rücksicht auf diese Ergebnisse wird die Candidatin als Kindergärtnerin mit ruthenischer Unterrichts- Sprache befähigt erklärt.

Czernowitz, am 25. Juni 1904.

[95] Державний архів Чернівецької області (Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți), Fond *244 K. k. Lehrerbildungs-Anstalt in Czernowitz*, dosar nr. 519; apud Ярина Квасецька, *Професійна підготовка вихователів дошкілля на західноукраїнських землях: історичний аспект. Монографія*, Зелена Буковина, Чернівці, 2017, p. 157.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

Anexa nr. 3

Raportul Consiliului Şcolar al Bucovinei nr. 1263, din 4 august 1875, către ministrul Cultelor şi Instrucțiunii, dr. Carl von Stremayr, referitor la înființarea unei grădinițe în cadrul Institutului de stat de formare a învățătorilor şi învățătoarelor din Cernăuți, începând cu anul şcolar 1875/1876[96], Cernăuți, 4 august 1875

ad 12471[75]
N^ro^ 1263/L. Sch. R.
12471/ Praes. den 9. August 1875 1 Beilage

Euere Excellenz!

Mit dem hohen Erlasse vom 21. April 1874 Zl. 3096 wurde der k. k. Landesschulrath ermächtigt, eine Lehrerin oder Lehramtskandidatin zum Behufe der Ausbildung als Kindergärtnerin auf ein Jahr an eine Lehrerinnenbildungsanstalt, deren Wahl Euere Excellenz dem k. k. Landesschulrathe zu überlassen geruhten, zu senden und derselben ein Jahresstipendium mit Inbegriff der Reisekostenentschädigung in dem Betrage von 600 fl. flüssig zu machen.

In Gemäßheit dieser hohen Ermächtigung entschied sich der k. k. Landesschukrath für die Lehrerinnenbildungsanstalt in Graz und entsendete dorthin die ebenso fleißige, als zur Kindergärtnerin geeignete geprüfte Lehramtskandidatin Helene Sliwinska, welche auch das in dieselbe gesetzte Vertrauen rechtfertigte, wie das beigeschlossene „Befähigungs-Zeugniß als Kindergärtnerin" darthut.

Da nun mit dem nächsten Schuljahre 1875/6 an der k. k. Lehrerinnenbildungsanstalt bereits der vierte Jahrgang eröffnet werden wird und es dringend gebeten erscheint, daß nicht nur die männlichen Zöglinge der Lehranstalt vor dem Verlassen derselben mit dem Wesen des Kindergartens bekannt gemacht, sondern daß auch Kindergärtnerinnen ausgebildet und befähigt werden, weil in der Bukowina eine derartige Einrichtung noch unbekannt und deren Vorbereitung hierlands wünschenswerther als sonstwo ist, so hat der k. k. Landesschulrath am 31. Juli 1875 den einhelligen Beschluß gefaßt, Euere Excellenz zu bitten, die Eröffnung des Kindergartens mit Beginn des nächsten Schuljahres 1875/6 gestatten zu wollen.

Die Kindergärtnerin, als welche die Helene Sliwinska wärmstens empfohlen wird, könnte mit den Bezügen einer Übungsschullehrerin vorläufig auf ein Jahr provisorisch ernannt werden, um auch ihre Fähigkeit, eine solche Anstalt zu leiten, zu erproben.

[96] SANIC, Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii*, mapa XXII, dosar nr. 1, f. 14–15.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)

Gleichzeitig bittet der Landesschulrath um die Bewilligung eines jährlichen Betrages von 240 fr., um die im Kindergarten zu verwendende und der Kindergärtnerin zur Hand stehende Magd mit den monatlichen Theilbeträgen von je 20 fr. entlohnen zu können.

Genehmigen Euere Excellenz den Ausdruck meiner tiefsten Verehrung

Czernowitz am 4. August 1875

der k. k. Landes-Präsident m. p. Alesani

An Seine Excellenz den Herrn k. k. Minister für Cultus
und Unterricht etc. etc. etc. Dr. Carl von Stremayr

Bericht des Bukowinaer k. k. Landesschulrathes, dato, 4. August 1875 Zl. 1263 L. Sch. R. womit um hohe Genehmigung wegen Eröffnung des Kindergartens an der k. k. Lehrer-und Lehrerinnenbildungsanstalt im Schuljahre 1875/6 gebeten wird.

BDD-A32720 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:07 UTC)